

*Szomorú férfiak üldögélnek itt,
megtörtén nézik a padlót és merengenek
e céltalan és rosszízű világon.*

*Hervadt, családtalan férfiak ők!
Sajnálni valók akár a halottak,
és betegek mint a festett utcai lányok.*

*Az egyik most a gyárról beszél,
ahol nyolc évig dolgozott, a másik
káromkodik s csupasz ökleit rázza.*

A KULTURA VÁLSÁGA

Irta: KOVÁCS KAROLY (Pozsony)

1. A történelem dialektikájának grimászai közé tartozik, hogy éppen az a mozgalom fedj fel legszembetűnőbben a kultura osztályjellegét, amely a leghangosabban hirdeti az osztályfelettséget. A fasizmus gleichschaltoló és totalizáló főekvéseinek nemcsak a gazdasági és politikai élet terén van meg ez az eredménye. Regresszív kulturális főekvései előtt kitéguly a legszűkebb békaperspektiva is. Rohamos tempóban fejlődnek a meglátás felé a legbornirtabb filiszterek vaskoponyái.

A kultura osztályfelettségét természetesen már a „demokratizálódó“ kapitalizmus idejében is sokan vonták kétségbe. Még az osztályfelettség és a krisztusi szeretet modern apostola, Tolsztoj is azt vágta a polgári művészet szemébe, hogy „alig akad száz ember közül egy, aki élne vele“. Sőt az ő gondolatvilágába egyáltalán nem illő intuiciójával azt is meglátta, hogy „a munkás, ha csak nincs elromolva és helyzetének szelleme meg van benne, képtelen lesz bármi hasznot huzni művészetünkéből és semmit sem fog belőle megérteni. És ha véletlenül meg is ért belőle valamit, az amit megért nem fogja nemesíteni a lelkét, hanem inkább megmetyeljei“. (Tolsztoj: Mi a művészet? 52. l.) Mégis tagadhatatlan tény, hogy a polgári kultura osztályfelettsége milliók és milliók tudatos vagy spontán hitvallása volt. Két körülmény magyarázza meg ezt a jelenséget.

A polgárság a kultura terjesztését is bevonta az árugazdálkodás körébe. Irodalom, képzőművészet, színház iparágakká alakultak át. Képviselői csekély kivétellel a polgárság jól fizetett bémunkáisaivá váltak. Az irodalmi és művészeti termékek terjesztésénél egyre inkább a profitszempontra adta meg a hangot. A polgárság annál szívesebben csinálta ezt, mert nyereszkeskedési érdekei egybeestek osztályuralmi érdekeivel. Egy-egy tucatregény, kuplé vagy csendéletprodukción elterjesztése nemcsak a kiadónak hozott milliós hasznot. A polgári izlést és a polgári gondolkozást ojtva be a széles tömegekbe, az osztályellentétek kiérésére is tompítóan hatott. Minél inkább fejlőd-

MEGOKOLÁS. *Az essen, bíróság három vádlottat, akik — állítólag — megverték egy S. A. alakulatba tartozót, két-két évi fegyházra ítélte. Az ítélet, a mai német viszonyokhoz mérten, nagyon enyhe. Az ítélet indokolása megmagyarázza, hogy miért. „Tekintettel a megvetendő cselekedetre, sokkal súlyosabb büntetés is helyén volna. A törvényszék azonban enyhítő körülménynek vette, hogy a vádlottakra nem volt rábizonyítható, hogy ők a tettesek.“*

tek a tömegkultúra eszközei: sajtó, gramofon, mozi, rádió; annál hatalmasabb eszközökre tett szert az uralkodó osztály ideológiai befolyásának kiterjesztésére és szilárdítására. Pillanatig sem férhet kétség ahhoz, hogy a színház, sajtó, mozgó és rádió sokkal erősebb ideológiai bástyái a polgárságnak, mint a katolikus egyház volt a feudális társadalom kezében. Ez a számtalan irányú polgári kulturhatás körül fogja a ma emberét életének minden percében és annak valamennyi mozzanatában. Ez az egyik oka annak, hogy a liberális és demokratikus uralmi formák idejében viszonylag kevesen jutottak el az osztályfölöttinek mondott kultúra valódi arculatának meglátásáig.

A másik okot abban kell keresnünk, hogy a munkásosztály föl-szabaduló mozgalmát, vagy ami ezzel egyet jelent, az új kulturát képviselő szociáldemokrácia maga is befolyása alá került ezeknek az álbölcsekedéseknek. Nem jutott ez kifejeződésre olyan szembeötlő formákban, mint a világháború után, amikor gyakran maga is szolgálta a kulturreakciónak. (Konkordátumok megszárazása, cenzura szigorítása stb.) Nagy engedményeket tett ugyan a vallásosságnak is, amikor ezt a párttal szemben „magánügynek” deklarálta. A polgári ideológia előtti behódolás sokkal finomabb, bár ugyanilyen fokban veszélyes formákban tört keresztül. Az idealizmus szabad propagálása a szociáldemokrácián belül a filozófia osztályfölöttiségének elismerése volt. Ezzel pedig megtörtént a nagy ugrás az ideológia osztályjellegének platformjáról a hanyatló polgárság osztályfelettiének hirdetett kulturájának hazug sekélyességébe. A többi már önmagától következett. Ha Adler Viktor és Schmidt Konrád kantizmust propagálhatott a II. Internacionálé elméleti folyóiratainak hasábjain, mi sem természetesebb, mint hogy az egyszerű párttag tovább mehetett és akár a legdurvább babonának is hódolhatott anélkül, hogy ezért felelősségre vonhatták volna.

Idő kellett ahhoz, hogy ezeket a hatásokat elsősorban a konkrét tapasztalatokra támaszkodva lerombolják. Csak a hanyatló kapitalizmus kulturális sülyedése hozhatta közelebb a tömegeket annak a ténynek világos felismeréséhez, hogy osztálytársadalomban csak osztálykultúra képzelhető el. Ez a fasiszta kulturreakcióban kiesücsösödő hanyatlás azonban valóban alapos munkát végez. Gyökeresen irtja ki a tömegekben felgyűlt illúziókat. A közvetlen átélés pótolhatatlan oktatásával mutatja meg, hogy a kultúra osztályfelettiességének és politikamentességének jelszava, a hanyatló polgári világ egyik legsikerültebb jelszava.

A SZOCIÁLIS KÉRDÉS MEGOLDÁSA: Alábbiak szöszereimti idézetek Dr. Robert Ley, német munkaügyi miniszter füzetéből, mely a hivatalos Deutschen Arbeitsfront kiadásában jelent meg. „A tudás jó, de nem a legfontosabb.” — „Az ember nevelését már 3 éves korában meg kell kezdeni. Amint a gyermek el kezd gondolkodni, adjunk neki egy kis kampóskeresztes zászlócskát.” — „A faj eredménye a fegyelem; a fegyelemé a munka. A munka megnyilvánuló fegyelem. Katona és munkás — ugyanazok.” — „A szociális kérdés megoldása egyáltalán nem gazdasági kérdés, hanem a nevelés, az iskolázás, a világnézeti megalapozottság kérdése... A szociális kérdés megoldást nyert! Hogy valaki parancsol, a másik pedig engedelmeskedni tartozik, ez nem tartozik ide. Nagyon jól tudjuk, hogy legfőbb vezérünk, Adolf Hitler s a többi vezér mind egyenlően értékelt bennünket. A szociális kérdésnek ez a megoldása.” — „Adolf Hitler egyszer azt mondta nekem: ha megtehetném, minden munkásnak ajándékoznék egy szmokingot.”

A sokat emlegetett amerikai technokraták becslése szerint, ha minden találmányt felhasználnának, az Egyesült Államok lakosságának 25—40 éves korig naponta csupán 2 órát kellene dolgoznia. És ezzel a jelentéktelen munkával, amelyre a fizikumnak szüksége is van ahhoz, hogy egészséges maradjon, tizszer olyan ellátást tudnának biztosítani az ország egész lakosságának, mint az 1929. konjunktúra év ellátása volt.

Különösen a világháború utáni válságok folyamán ölt ez a technikai reakció az egész emberi kultúrát fenyegető méreteket. Az egész polgári szaksajtó a racionalizálási periódus „tulságosan gyors ütemű fejlődéséről” sópáncodzik. Programnak akarják kitűzni a kisiparhoz való visszatérést és az agrárizálást. Leépítik a tudományos intézeteket, vagy csökkentik azok hallgatóinak számát. Ily módon akarják elérni a tudományos és feltalálói tevékenység alábbhagyását. Magasan kvalifikált technikai erők tizezrei kerültek uccára, vagy kényszerülnek egészen alantas fizikai munkával keresni meg a legszükségesebbet.

A gazdasági bázis összeomlásának természetes folyamánya a kultúra minden terén mutatózó hanyatlás. Kon-fu-Csenek tulajdonítják azt a mondást, hogy az ember, aki tulsokat alszik, olyan, mint egy szüette tuskó. Nem lehet belőle szobrot faragni. A polgárság ma egy ilyen szüette tuskóhoz hasonlít, amelyből lehetetlen valóban maradó kultúrértéket létrehozni. A kapitalista termelés összezsugorodásával nemcsak arra vált képtelenné a polgárság, hogy új utakat törjön a kultúra terén. Arra sem képes, hogy a már egyszer elért színvonalon tartsa meg magát. Világszerte csökkennek a polgári kulturisztikák pozitív számsorai és növekednek a negatív tételei. Poroszországban egyedül 1932-ben 10.000 tanítót bocsájtottak el. Az Egyesült Államokban, ahol 1920 és 1930 között 523-ról 2024-re emelkedett a filozófiai doktorrá avatottak száma, 1932-ben 3 millió gyerek nem látogathatta az elemi iskolát sem, — ruházat, tanszerek és szabad idő hiánya folytán. Lengyelországban ugyanebben az évben az iskolaköteles gyerekek 35 százaléka nem tanulhatott meg írni és olvasni ugyanezen okok folytán. Az európai államok költségvetésében egyre csökken a kulturális kiadások tétele a hadügyi-, belügyi és más közvetlen hatalm; célt szolgáló kiadásokkal szemben. A közoktatás leépítésével párhuzamosan terjed a babona és kuruzslás. Spiritizmus, grafológia és a modern okkultizmus más válfajai a középkorra emlékeztető méreteken hódítanak. Németországban egy Zeileis és egy Weissenberg rendelőjébe ezerszámra fődulnak a szellemi egyensúlyukat elvesztett kliensek.

Az intelligencia tultermelése fantasztikus méreteket öltött. Németország talán a legérdekesebb példát szolgáltatja ezen a téren. 1930—1934-ig a filozófiai fakultásokon 18.020 új tanár nyert kiképzést. Mivel azonban a 28 ezeren felüli tanári kar kiegészítésénél csak 4244 új tanerő valószínű elhelyezéséről lehet szó, 13.776 egyetemista a teljes kilátástalanság kilátásával folytatta tanulmányait. Az orvosi pályára készülők sem állanak jobban. A mintegy 48.000 gyakorló orvos mellett a lehetséges évi utánpótlás 1500—1900 új orvosra tehető. Ezzel szemben a főiskolákból 1927-ben 2465; 1928-ban 3322; 1929-ben pedig 3797 új orvos került ki. Az 1929—30-as tanévben 15.644-en készültek orvosi pályára. Olyanfokú tultermelés ez, amelyet nem lehet néhány száz „nem-árja” orvos elüldözésével megoldani. Csupán, mint az egész korszakra jellemző tényit említjük meg, hogy ugyanakkor a különböző papnöveldeket 1929-ben 3464 új lelkesz hagyta el. A szükséglet

azonban cca 4000 lett volna.

Az egyházhoz és a valláshoz való visszatérés a polgári kultúra hanyatlásának egyik legbiztosabb kifejezője. De a tudományok terén is feltűnő a visszaesés. A közgazdák a leghihetetlenebb zagvaságokat vetik felszínre. A konjunkturakutató intézetek a legtökéletesebb technikai apparátus ellenére nélkülözik a legelemibb következetességet és alapelvet. A filozófia ismét az egyház hűséges szolgálóleánya lesz, amely hovatovább útjába áll az exakt tudományok fejlődésének is. Neokantianizmus, Neohegelianizmus és más elnevezések alatt az idealizmus ma a polgárság hivatalos filozófiája. Néhány valóban megmosolyognivaló kinövése is van ennek a filozófiai reakciónak. Whitney a General Electric Co. (U. S. A.) kísérleti laboratóriumának vezetője felveti a kérdést, hogy mi vonza a vasreszeléket a mágneshez. A kérdés megválaszolását gyerekesnek tartani bünt jelentene a gyerekek köztudomású józansága ellen. „Lodge azt állítja, hogy az egész mindenséget átható, étertől közvetített erő. Én pedig azt mondom, hogy ezeket a részecskéket az isten akarata köti le.” A szakkörökben jól ismert német fizikus, Frank a következőket írja: „Még annak a durva felfogásnak is meg van az értelme, hogy a természet angyalok és ördögök szereplésének színpada, föltéve, hogy ismerjük az angyal és ördög lelkének természetét. „Ennél tovább már nem is lehet menni.” Már ez túl van azokon a határokon, amelyeken belül ma valaki a tudomány emberének számíthat.

Ha a szó szoros értelmében vett művészi élet felé fordulunk hasonló kép tárul elénk. A híres newyorki Broadway 80 színháza közül a prosperityt követő válság második évében már csak 10 működött. Európa nagyvárosaiban is sorban csukják be a színházak kapuit. A budapesti városi színházat, amely valamikor klasszikus színműveket látott dobogóin, a Labriola varieté bohócainak adták ki. Jellemző a magyarországi válság mélységére, hogy még ez is megbukott. Nagyon érdekes, hogy a legutóbbi időben sztrájkba léptek a brünni német színház művészei. Csak ezen a korábban hallatlan úton tudták elmaradt gázsijuk folyósítását kikényszeríteni. A mozgósínházakban a technika szédületes fejlődése dacára szembetűnő az elsekélyesedés. A hatalmas történelmi filmek filmoperettek szorították ki. Hovatovább a filmoperett az egyetlen műfaj, amely a mozgósínházak műsorán szerepel.

Összefoglalóan azt mondhatjuk az imperializmus szakaszának kulturájáról, hogy az a kor egész jelegének megfelelően hanyatló. A fejlődő polgárság kibontakozó kulturája a tudományok minden ágában nagy lendülettel tört előre. Ma visszaesett a mögé a színvonal mögé, amit a klasszikus tudomány évszázadokkal korábban elhagyott.

A fejlődő polgárság hatalmas filozófusokat adott a világnak. Uttörői voltak ezek az egységes materialista világfelfogásnak. Ma a filozófia üres gondolatkérdéssel foglalkozik, vagy élén Spenglerrel a Nyugati Világ Pusztulásán siránkozik.

A fejlődő polgárság hatalmas írókat és művészeket termelt ki soraiból. Ma a polgári művészet és irodalom elsekélyesedett. A régít ismételteti, vagy Dada tehetetlen nihilizmusába menekül. Nagyon szépen fejezi ki ezt a sülyedést Maxim Gorki, mikor azt mondja, hogy a Bábittek, Forsyték és Buddenbrockok nem alkalmasak arra, hogy hősöket termeljenek ki soraikból. Azok, akik hősök és a kultúrfejlődés vezetői akarnak lenni, szembefordulnak ezzel a hanyatló kultúrával. Ennek a fordulatnak tempója meggyorsul, amikor a polgári kultúra lassú hanyatlását a fasizmus kulturreakciója váltja fel.

3. Már a német imperializmus koraszülött filozófusa Nietzsche is azon siránkozott, hogy „Európában felülkerekedett a rabszolgaszellem“. Rabszolgaszellem alatt természetesen a szocializmust értette. Egész oda vezet ez, hogy „a nők már hajlandók hinni a férfi „magárbab“ fajhoz való tartozásában.“ A fasizmussal végre felszabadulhattak ezek az örületek. A német imperializmus ordító oroszlánjában testet öltött Nietzsche kollektív Übermensché, amely minden eddigi kulturvívmanyt fölényes gesztussal tép le magáról. A fajelméletek orgiákat ülnek. Lenin professzort a tudomány és bölcsesség kutfejének proklamálták. A cári fekete százak uralmának megdöntése után tizesztendővel az Elba és a Rajna partjairól indulnak ki a zsidóüldözések.

A fasizmus rombolása azonban nem azonos Thomas Mann „destruction organique“-jával. Az a százezernél több kötet, amit Németországban hivatalos ünnepek kereteiben elégettek, nem a szerves pusztításnak esett áldozatul, hanem a páni félelemben esztét veszített düh kitörésének. A bombasztikus autodafék minuszával szemben nem áll (nem is állhat) egy olyan plusz, amely ezeket a máglyákat bármely kor embere előtt igazolhatná.

Alig szükséges azt boncolgatni ezen cikk kereteiben, hogy a fasizmus kulturális termelőjében kit és mit illet meg a diszhely. „Rangot ki kér magának a pokolban?“ A fasizmus az erőszakot állította oda a politika; és gazdasági érvelés eszközének. Az erőszak azonban nagyon kevés értékű kultúrtenyező. Nem véletlen, hogy a nyílt fasizista diktatúrák országából nem láttunk még jelentékeny irodalmi vagy művészeti értéket kikerülni. De mindenki előtt ismert tény, hogy Magyarországon egyre több az olyan közrendőr, aki dr.-t ír a neve elé. Németországból éppen most jött a hír, hogy 30.000 főiskolást fognak beosztani a Schupoba. Ez mindenesetre nagyon radikálisan szegi ketté az intelligencia termelésének gordiusi csomóját. De nagyon kevesen fogják ezt az intézkedést a kultúra fejlődésének vonalában állónak tartani. Ez a megoldás nem a fasizmus kulturájának pluszát, hanem minuszát növeli. Negatívumok halmozása azonban nem vezethet konstrukcióhoz. Vannak olyan destruktívok is, amelyek a haladást szolgálják. Ezt a destruktíót azonban nem csak nyomon követi, hanem bizonyos értelemben meg is előzi az építés. A fasizmus pusztításai után pedig nem konstrukció következik, hanem a vízözön.

Nincs olyan nagy mester, akinek művét egy hamis eszme tönkre ne tenné. Ebben áll az önmagukat elárló tudósok és művészek hirtelen összeomlásának agyarázata. A fasizmus, amely a 20. század közepén faji hovátartozástól akarja függővé tenni a közéleti szereplést, amely a nőt visszaparancsolja a házi tűzhely „szentségének“ bornirt rabszolgálgkörébe megtagadta azt a két legnagyobb kulturvívmanyt, amelyeket maga a polgári fejlődés hozott létre. A fenyegető összeomlástól megrettent polgárság szívesen csinálná vissza három évszázad fejlődését. Ez azonban lehetetlen. Ezt sem a fekete, sem a barna, sem a zöldinges fasizmus nem tudja megvalósítani. Az egyszerű életrekelet eszmének önálló léte van, amely nem föltétlenül engedelmeskedik azoknak, akik létrehozták. A tud. szoc. elleni harc platformján egyesíteni lehet a reakciónak meglehetősen széles társadalmi rétegeit. De még nagyobb lesz azok száma, akik előbb vagy utóbb szembefordulnak nemcsak a fasizmussal, hanem azzal az osztállyal is, melynek érdekében az időt néhány évszázaddal vissza szeretnék fordítani.

Ebben a szembefordulásban pedig már benne van a kulturforra-

dalom előjátéka. Nem új jelenség, hogy a tudományos és művészeti élet legkiválóbbjai szembefordulnak a polgársággal. De a fasizmus kulturreakciója kiszélesítette ennek az elpártolásnak bázisát. Az a harc, amelyet a nemzetközi jogászbizottság folytatott Dimitroff és társainak megmentéséért a szó legvalódibb értelmében vett kulturharc volt, amely széles rétegekkel ismertette meg a fasizmus valódi arculatát. Minden új kultúra harc közben születik meg. A kulturforradalom és az új, kollektív kultúra kiindulópontja is abban a harcban van, amelyet a hanyatló polgári kultúra és a fasizmus ellen folytat a negyedik rend.

4. A legutóbbi évtizedek fejlődése világosan mutatja, hogy a kultúra nincs elszigetelve a gazdasági, politikai és társadalmi élet egészétől. A dialektikus materialista világszemlélet már régen hirdeti ezt az igazságot. De csak a közelmúlt sorozatos átalakulásai bizonyították be mindenki számára tapasztalatilag. És még egyre mutattak rá ezek az események. Arra, hogy a kulturhaladás, a jövő egyetemes és kollektív kulturája elválaszthatatlanul egybe van kötve a negyedik rend sorsával. Különösen a kulturális fejlődés polarizációja vetett éles fényt az utóbbi állítás helyességére. Egyrészt a régihez való erőszakos visszatérés, már meglévő kulturértékek lerombolása a par excellence fasiszta Németországban. Másrészt a kulturfejlődésnek azon valóban meglepő eredményei, amelyeket a háború utáni Oroszország mutat fel.

Nagyon érdekes az a kép, amit a kultúra alapját képező gazdasági viszonyok összehasonlítása ad. Az új kollektív kultúra képviselőinek az az elgondolásuk, hogy csak a nép nagy tömegeinek jobb gazdasági viszonyok közé juttatásával lehet a kultúrát széles alapon kifejleszteni. Ezzel szemben a fasizmus felfogása teljesen ellentétes. Amennyiben egyáltalán felveti a kérdést elméletileg, az a mozgalom egész jellegének megfelelően regresszív, az ókori rabszolgatartó népek elgondolásához jár közel. Eszerint a széles tömegek nyomorával kell előteremtteni azokat az eszközöket, melyek kevés számú egyesek minél tökéletesebb kifejlődéséhez szükségesek. Az übermenschkultusz groteszk, reakciós típusa: a Führerkultusz jön így létre, akinek hallgatva veti magát alá mindenki.

A két különböző felfogás gyakorlati megvalósítása a tömegkultúra helyessége mellett szól. Nemcsak azért, mert a legnagyobb szám legtöbbször érvényesülési lehetőségbe juttatása olyan kétségkívül hatalmas kulturvíványokhoz vezetett, mint a 7 órás munkanap megvalósítása és az analfabétizmus 90 százalékos likvidálása egy olyan országban, amely még nem régen a világ egyik legvisszamaradottabb területe volt. Azért is, mert a széles tömegek kedvező kulturális viszonyok közé helyezése után minden remény meg van arra, hogy sokkal nagyobb számban fognak kitermelődni a kollektív übermenschek, az emberi gondolkodás és kultúra élén haladó nagy emberek. A 7 órás munkanap és az analfabétizmus megszüntetése egymagában véve is mélyenszántó kulturforradalmat jelent.

A további összehasonlítás még hatalmasabb arányokban domborítja ki az új, kollektív kultúra elgondolásának helyességét. Az intelligencia túlermelésének csak ez a koncepció adja a megoldását. (Mert nyilvánvalóan nem megoldás, hanem minden megoldásról való kétségbeesett lemondás az, ha a fiatal intellektuális generáció kezébe gumibotot nyomunk és odaállítjuk a forgalom szabályozására.) Az új, kollektív kultúra két irányban halad. Egyrészt a technika és közegészségügy rohamos fejlesztésével nagy arányokban bővíti ki a műszaki

kádereket és orvosj kart. Ez természetesen maga után vonja, sőt feltételezi egy folyton növekvő számú, magasan kvalifikált nevelő apparátus kialakítását. Másrészt pedig olyan fokra fejleszti az egész lakosság kultúrnívóját, hogy a munkaidő további leszállításával az intellektuális és fizikai munkás és munkakör közötti megkülönböztetés fokozatosan eltűnik. Ezzel párhuzamosan alakulnak ki a művészetek kollektív formái, amelyek nem ismerik a sztárokat s amelyekbe fokozatosan az egész nép bevonódik.

Ezek a célkitűzések magyarázzák meg azokat az eredményeket, melyeket az orosz közoktatás az elmúlt esztendő folyamán elért. Alljon itt néhány szám ezeknek az eredményeknek szemléltetésére. Míg 1914-ben 7 millió 236 ezret tett ki az elemi iskolák látogatóinak száma, az 1932-33-as tanévben már 19 milliót. A középiskoláknak 1914-ben 564.000 növendékük volt. De 1933-ban már 4 millió 350 ezer. Az 1933-34. tanévben pedig már 6.674.000 volt a beiratkozottak száma. Az egyetemek 1914-ben 110 ezer hallgatót számláltak, míg 1932-33-ban már $1\frac{1}{2}$ milliót. Még hatalmasabb arányban nőtt meg a különböző szakiskolák és ezek résztvevőinek száma. Pontos adataink csak 1932-33-ról vannak. Ezek $1\frac{1}{2}$ millió hallgatót mutatnak ki az 1914-es év 267 ezrével szemben. De azóta ezen a téren ugyyszólván ugrásszerű az emelkedés.

A polgári kultúra válságával szemben minden okunk megvan a kultúrforradalom elnevezésre, amikor ilyen hatalmas számok tárulnak elénk. Vegyük még ehhez hozzá a kiadói tevékenység óriási számadatait. Már 1932-ben 38.000 új könyv jelent meg az állami kiadókban, 600 millió példányban. Ez felülmúlja Anglia, az Egyesült Államok és Németország együttesen vett megfelelő adatait. A napisajtó és a folyóirat irodalom hasonlóan nagy számokat mutat. 1929-ben 12.500.000 példányszámban jelentek meg, 1933-ban már 36.500.000 példányszámban. A háború előtti adatokkal szemben itt alig lehet helye az összehasonlításnak. Hiszen 1913-ban mindössze 859 ujság jelent meg, összesen 2 millió 150 ezer példányban. Olyan nyelveken nyomtattak könyveket és adtak ki folyóiratokat, amelyeknek rövid idővel ezelőtt abécéje sem volt. Ha szembenéznünk ezekkel a tényekkel, nem habozhatunk a fasizmus kulturreakciójának és az új, kollektív kultúra törekvésének erkölcsi megítélésében sem.

Ha már most a kétirányú fejlődés valószínű irányát akarnók megrajzolni, akkor még szembetűnőbb lenne az új kultúra fölénye. A fasizmus kulturreakciójának pusztításai most már a kulturintézmények ellen fordulnak. Az a szellemi sivárság, amit Hitler uralomra jutása után egy esztendővel mutat a német irodalom és művészet, bátran állítható oda prognózisként minden nép elé, amely a politikai fejlődés hasonló útjára lép. A másik oldalon a fejlődés egyre erősödő üteme a kultúrforradalom minden irányu elmélyülésére, a kitűzött célok maradéktalan megvalósítására enged következtetni.

AZ ÉSZAKI NŐ: „Az északi stíli leány tulajdonsága az eláradó vágy, az asszonyé a gondoskodás. Ennek a két megnyilatkozásnak felel meg az északi nőiesség két tiszta típusa: a csendes, meghitt... s a nagy, uralkodó... A szüzesség tisztán csak a germánoknál fordul elő.” (Ludwig F. Claus: Nordische Seele.)